

ROMAN JANRINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI
(**"TOM SOYERNING SARGUZASHTLARI" ASARI MISOLIDA**)

Zoyirova Mohidil Shokir qizi

BuxDU 2-kurs magistranti

Baqoyeva Muhabbat Qayumovna, f.f.d., professor

Annotatsiya: Roman janri ko'lami va miqyosi jihatidan juda ko'p taqdirnlarni, turfa jamiyatlarni va keng kontentni qamrab oladi. Ushbu maqolada Mark Tvenning "Tom Soyerning sarguzashtlari " asaridagi roman janrining o'ziga xos xususiyatlari ko'rib chiqiladi va tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: janr,roman,kontent, novella,proza,nasr, epik she'riyat, epistoliar roman, avtobiografiya,fantastik roman, tarixiy roman.

Kirish: Roman- inson tajribasini xayoliy tarzda ko'rib chiqadigan muhim uzunlik va murakkablikdagi ixtiro qilingan nasriy hikoyadir. Roman fantastika janri bo'lib, badiiy adabiyotni yozma so'z orqali inson hayotini ko'rsatma beruvchi yoki chalg'ituvchi yoki har ikkalasini ham o'ylab topish san'ati yoki hunari sifatida ta'riflash mumkin.

Badiiy adabiyot olishi mumkin bo'lgan turli xil shakllar davomiylik yoki aniqrog'i, qiyofa sifatida emas, balki bir qancha alohida toifalar sifatida ko'rilishi yaxshidir. Agar biron bir badiiy asar kitobning oddiy bir qismidan farqli o'laroq, butun bir kitobni tashkil qilish uchun yetarlicha uzun bo'lsa, u yangilikka erishdi deyish mumkin. Ammo bu holat o'zining miqdoriy toifalarini tan oladi, shuning uchun nisbatan qisqa romanni novella deyish mumkin (yoki mazmunning ahamiyatsizligi uning qisqaligiga to'g'ri kelsa, roman) va juda uzun roman bitta romanning qirg'oqlaridan to'lib toshib ketishi mumkin.

Ko'pincha romanlar personajlarning individual tajribasini hikoya qilishga, bu qahramonlar va ular yashayotgan dunyoning yaqinroq, murakkabroq portretini yaratishga bag'ishlanganichki his-tuyg'ular va fikrlar, shuningdek, murakkab, hatto qarama-qarshi g'oyalar yoki qadriyatlar odatda oldingi adabiyot shakllariga qaraganda ko'proq romanlarda o'rganiladi. Bu nafaqat hikoyalarning o'zi, balki ularni o'qish tajribasi ham shaxsiydir. Epik she'riyat va shunga o'xshash hikoya shakllari omma oldida o'qish yoki tomoshabin sifatida iste'mol qilish uchun yaratilgan bo'lsa, romanlar ko'proq individual o'quvchiga mo'ljallangan. Asarni roman deb hisoblash uchun quyidagi xususiyatlar bo'lishi kerak:

Prozadan farqli ravishda nasrda yozilgan.

Hikoyachilar turli darajadagi bilimga yoki turli nuqtai nazarga ega bo'lishi mumkin (birinchi shaxs va uchinchi shaxs va boshqalar). Epistoliar romanlar mavjud

bo'lsa-da, bu yerda asosiy farq nasr va she'r o'rtasida mavjud. Asarni avtomatik tarzda romanga aylantiruvchi aniq so'zlar soni yo'q, lekin umuman olganda, qisqa roman novella deb hisoblanadi va undan ham qisqaroq qisqacha badiiy adabiyot bo'ladi. Badiiy mazmun yarim fantastik romanlar (masalan, haqiqiy voqealar yoki shaxslardan ilhomlangan tarixiy asarlar) mavjud, ammo sof fantastika asari roman sifatida tasniflanmaydi. Kundalik xalq tilida roman badiiy adabiyotdan farqli o'laroq, badiiy adabiyot bilan eng yaqin bog'langan. Ko'pincha, bu assotsiatsiya: hamma fantastika roman emas, balki barcha romanlar fantastika. Roman bilan bir xil uzunlikdagi badiiy bo'lmagan nasriy asar tarixshunoslik, tarjimai hol va boshqalar kabi bir qancha boshqa toifalarga kirishi mumkin.

Garchi roman odatda fantastika asari bo'lsa-da, ko'p romanlar haqiqiy insoniyat tarixida to'qiladi. Bu tarixning ma'lum bir davriga bag'ishlangan yoki haqiqiy tarixiy shaxslar haqidagi yarim fantastik hikoyani tasvirlaydigan to'liq tarixiy fantastika romanlaridan tortib, "haqiqiy" dunyoda mavjud bo'lgan va shu yuk va oqibatlarni o'z ichiga olgan fantastika asarlarigacha bo'lishi mumkin. Tasdiqlanmagan an'analar yoki dramatik ta'sir ko'rsatish uchun uydirma nutqlar bilan bezatilgan tarixiy noaniq adabiyotning dastlabki zamonaviy asarlari ham mavjud.

"Tom Soyerning sarguzashtlari" romanning o'ziga xos doston sifatidagi bir qator xususiyatlariga ega ekanligi ko'rsatilgan: juda katta hajmdagi asar, muallif hikoyasining epikligi, dialog va monologlarga to'la. Uch syujet chizig'iga ega bo'lsa-da, syujet qissasi klassik roman namunalaridagidek batafsil emasligi ko'zga tashlanadi. Asar kompozitsion tuzilishi jihatidan ancha sodda, hikoya vaqtidagi personajlar deyarli shakllangan. Garchi "Tom Soyerning sarguzashtlari" qahramonning shaxsiy hayotini jamiyat hayoti bilan uzviy bog'liq holda hikoya qilsa-da, uning obrazida hech qanday ko'lam yo'q. "Tom Soyerning sarguzashtlari" quyidagi janrlarning xususiyatlarini ajratib ko'rsatadi:

1) sarguzasht - sarguzasht mavzulari, syujetning g'ayrioddiy voqealar bilan to'yinganligi va ularning kutilmagan burilishlari; sir va belgilarning ikkita guruhi - qahramonlar va yovuz odamlarning mavjudligi;

2) avtobiografik - aniq faktlar yozuvchining tarjimai holi, aksariyat personajlarning haqiqiy prototiplari mavjudligi;

3) oila va maishiy - muallif oddiy odamlarning hayoti va kundalik hayoti, oila va jamiyatdagi munosabatlar, axloqiy qadriyatlar va axloqsiz xatti-harakatlar, ta'lim va tarbiya, do'stlik va muhabbatga to'xtalib o'tadi; 4) maktab hikoyasi - maktab o'quvchilari hayotidan syujetning dinamikligi; ta'lim muassasasi va ta'lim jarayoni ishtirokchilarining faoliyatini, maktabdan tashqari mashg'ulotlarda bolalar hayotini tasvirlash;

5) adabiy parodiya - asarning ichki tuzilishining o'xshashligi. Servantesning Don Kixot va ushbu asarlarning bosh qahramonlari bilan ularning kitob qonunlariga

muvoqif hayotlari, shuningdek, bolalar o'yinlari orqali qaroqchilar haqidagi sarguzasht romanlarining parodiyalari, "yomon bola" Tom obrazi orqali maktab kitoblari va kattalarning sevgi munosabatlari Tomning Bekkiga bo'lgan muhabbati tufayli;

6) hazil va satirik - Mark Tven hayot haqiqatlarini faqat kulgi prizmasi orqali ko'rib chiqadi, turli kulgili vositalardan foydalanadi - yengil kulgudan tortib kinoyagacha. "Tom Soyerning sarguzashtlari" sarguzashtli va kulgili hikoya va bir qancha janrlar, ya'ni polijanr xususiyatlarini o'zida mujassam etgan asar ekanligi isbotlangan.

Tom Soyerning sarguzashtlari birinchi navbatda Tom Soyerga qaratiladi. Missuri shtatining Sankt-Peterburg shahrida yashovchi yosh (biz boshlang'ich maktab yoshida gapiryapmiz) qochish, ekspluatatsiya, derring-do yoki siz sarguzasht deb ataydigan narsalarni yaxshi ko'radi. Esda tutingki, kitob Tom Soyerning sarguzashtlari emas, balki "Sarguzashtlar" (ko'plikka urg'u berilgan) deb nomlanadi. Kichkina Tom kitob oxirida juda ko'p qiyinchiliklarni boshdan kechiradi va uning turli jasoratlari bir-biriga bog'liq emas.

Bu kitobni epizodik deb atashingiz mumkin, u bitta asosiy sarguzashtga yopishib olish o'rniga bir nechta kichik hikoyalarni aytib beradi. Tomning ba'zi sarguzashtlari uzoq bo'lib, o'ynash uchun boblarni oladi; boshqalari esa bir necha sahifalar oralig'ida boshlanib, tugatiladi. Shunday qilib, siz hikoyaning ba'zi qismlari bilan tanish bo'lishingiz mumkin - masalan, mashhur oqlash sahnasi - uning kitobi haqida boshqa hech narsa bilmasdan. Manzara ham, qahramonlar tarkibi ham o'zgaradi, lekin Tom doim u yerda, yaxshi yoki yomon, old va markazda.

Mark Tvenning ijodiy merosi janr repertuarining boyligi bilan hayratda qoldiradi. Uning og'zidan va qalami ostidan turli xil asarlar tug'ildi - bir-ikki iboradagi aforizm va hazildan ming betlik avtobiografiyagacha, qisqacha gazeta ma'lumotlari va reportajlaridan tortib katta sayohat yozuvlari kitoblarigacha, kulgili-kulgili hikoyalargacha jiddiy falsafiy dialog, latifa va ertaklardan tortib milliy doston sifatida tan olingan romanlargacha – faktografiya, publitsistika, fantastika, fantaziya. U she'r va dramalar ham yozgan, lekin birinchi navbatda badiiy adabiyotning buyuk ustasiga aylangan.

Tven nasrining janr xilma-xilligida qandaydir tizim bormi? U milliy adabiy an'anani qay darajada ifodalaydi? Undagi turli janr va shakllarning o'zaro ta'sir tamoyillari qanday, og'zaki va yozma adabiyot, badiiy adabiyot (badiiy) va fakt adabiyoti (nofantastika), romantik-realistik bo'lmagan janrlar o'rtasida qanday munosabatlar mavjud va umuman, 19-asr Amerika adabiyotida janr tafakkurining o'zni qanday? Bu hozirgi tadqiqotning asosiy maqsadi. Shu bilan birga, bizni Tvenning alohida janrlari va o'ziga xos asarlari individual o'ziga xosligi, ichki tuzilishi, adabiy jarayondagi o'zni va vazifalari, shuningdek, Amerika nasriga xos barqaror motiv va asosiy syujetlar qiziqtiradi. Uning ijodi bilan bog'liq holda, bizning dissertatsiyamiz

19-asr AQSh adabiyoti rivojida hajviy adabiyot va realizmning o'ziga xosligi, badiiy adabiyot janrlarining o'ziga xosligi va tuzilishi: insho va yumoristik qissa, sayohat kitoblari, risola va avtobiografiya, o'smirlar sarguzashtlari haqidagi roman, tarixiy fantastik roman, hikoya-masal parodiyani o'z ichiga oladi.

AQSh adabiyoti tarixida Mark Tven xuddi Amerika she'riyatida Uolt Uitmen qilganidek, badiiy adabiyotda milliy an'ana asoschisi sifatida o'ziga xos o'rin tutadi. O'ziga xos milliy adabiyot yaratish jarayoni butun bir asr davom etdi, unda Vashington Irving va Fenimor Kuper, Nataniel Xotorn va Genri Devid Toro, Edgar Allan Po va Herman Melvil kabi yozuvchilar ishtirok etishdi, lekin ko'pchilik tomonidan Tven yetakchi edi. Yozuvchilar va 20-asrdagi tanqidchilar zamonaviy Amerika nasrining yaratuvchisi bo'lishdi. Uning ijodi turli xalqlar o'quvchilariga yaqin va tushunarli bo'lib chiqdi, shuning uchun u haqli ravishda jahon adabiyotining ajoyib hodisalaridan biriga aylandi.

Mark Tven o'z hayoti va ijodida mamlakatning turli mintaqalari madaniyatini birlashtirishga muvaffaq bo'lgan yozuvchilardan biri bo'ldi. U global dunyoqarash va keng ko'lamli tarixiy tafakkurga ega edi, mamlakatlar, qit'alar va davrlar o'rtasida osongina ko'prik ochib berdi. U o'z ijodida harakatlanuvchi chegara folklorining erkin ruhi va Yovvoyi G'arb gazetasi yumorini buyuk Yevropa adabiyotining eng yaxshi yutuqlari – Shekspir va Servantes, Defo va Svift, Volter va Didro, Filding va Dikkens bilan uyg'unlashtirishga muvaffaq bo'ldi.

Milliy adabiy an'ananing shakllanishi jarayonidagi muhim xususiyat va asosiy qarama-qarshilik shundan iborat ediki, amerikalik yozuvchilar va mutafakkirlar, bir tomondan, o'zlarini hali o'z xarakteri va taqdirini belgilab ulgurmagan mutlaqo yangi va juda yosh odamlardek his qilganlar, va yana boshqa tomondan, o'zlarini faqat ingliz, balki o'tgan asrlardagi butun Yevropa madaniyatining merosxo'ri deb bilganlar, qadimgi davrlargacha u bilan o'zlarining davomiyligini doimo his qilganlar.

Baxtin: "Adabiy janr o'z mohiyatiga ko'ra adabiyot taraqqiyotidagi eng barqaror, "abadiy" tendensiyalarni aks ettiradi. Janr har doim o'zgarmas arxaik elementlarni saqlab qoladi. To'g'ri, unda bu arxaizm faqat doimiy yangilanish, ta'bir joiz bo'lsa, modernizatsiya tufayli saqlanib qolgan. Janr har doim bir xil va bir xil emas, har doim eski va bir vaqtning o'zida yangi. Adabiyot taraqqiyotining har bir yangi bosqichida va ushbu janrning har bir alohida asarida janr qayta tiklanadi va yangilanadi. Janr adabiy taraqqiyot jarayonida ijodiy xotiraning vakili. Shuning uchun ham janr bu taraqqiyotning birligi va davomiyligini ta'minlay oladi. Bu g'oya G'arb adabiy tanqidida xayrixoh javob topdi, Baxtinning targ'ibotchilari va davomchilaridan biri bayonotini keltirishning o'zi kifoya. Janrning belgilanishi, birinchidan, allaqachon shakllangan adabiy an'ana va inson tajribasini, ijtimoiy va madaniy kontekstni anglatadi, ikkinchidan, u asarning xarakteri va tuzilishini, badiiy dunyoni qurish tamoyillarini shakllantiradi, uchinchidan, u muhim muallifning fikri va uning

o'quvchiga ta'sir qilish usullari, to'rtinchidan, u o'quvchi kutgan ufqni aniqlaydi va mumkin bo'lgan adresatning nazarda tutilgan savollariga javoblarni o'z ichiga oladi. Bundan tashqari, bu javob turli talqinlarga to'la, bir o'lchovli bo'lmagan, qatlamli idrokni nazarda tutadi; janr ta'rifi bir xil bo'lmagan elementlarni shartli bo'lsa ham, birlashtiradi.

Ushbu tadqiqotning maqsadlari asarlarni va umuman janrlar tizimini tahlil qilishning turli usullaridan foydalanishni talab qildi. Biz Tven ijodini milliy va jahon adabiy an'analari kontekstida, madaniy-tarixiy maktab tamoyillaridan foydalangan holda va turli turkumdagi faktlarga asoslanib ko'rib chiqishga harakat qildik: kundalik hayotdan, psixologiyadan, tarix va mifologiyadan, ijtimoiy-siyosiy adabiyotdan. Adabiy kontekst ayniqsa muhim edi. Shu bois qiyosiy adabiy tanqid tamoyillari ham qo'llanilgan, biroq turli qiyoslashlarda bizni o'xshashliklar emas, balki farqlar, yozuvchining individual o'ziga xosligi va milliy an'analari qiziqtirardi. Ba'zi hollarda tizimli-strukturaviy tahlil va tarixiy-genetik yondashuvdan foydalanilgan. Shubhasiz, tadqiqotning eng muhim vazifasi Tven ijodidagi janrlar va uslublar tizimini aniqlash edi, ammo bizni u yoki bu narsa qanday yaratilganligi doimo qiziqtirgan. Mark Tven har doim shaxsiy hayotiy tajriba va ijodkorlik timsolining erkinligi va tabiiyligini o'zining asosiy ijodiy tamoyili deb e'lon qilgan. Bu yozuvchining asosiy dushmani "adabiyot", ya'ni "tayyor so'z"ning shartliligi, taqdiri, poetikasi edi. u o'z fikrlarini eng to'liq va jonli ravishda o'zining kamayib borayotgan yillarida, o'zining "Avtobiografiya"sida ifodalagan. Bu joy ko'pchilikka ma'lum, u bir necha bor eslatib o'tilgan va iqtibos keltirgan, chunki u juda muhim. va biz uzun iqtibossiz qila olmaymiz: "Hikoya adirlar va jingalak bog'lar orasidan oqayotgan daryo kabi oqishi kerak. Yo'lda o't-o'lan o'sgan tosh yoki qoyali tog'orani uchratib, soy yon tomonga buriladi, uning silliq yuzasi buziladi, lekin uning oqimini hech narsa to'xtata olmaydi – na ostonaga, na kanal tubidagi shag'al shox. U bir yo'nalishda bir daqiqaga ham oqmaydi, lekin u oqadi, tez oqadi, ba'zan grammatik yaxshi xulq-atvorning barcha qoidalarini buzadi, ba'zan to'rtidan uch milni yaxshi aylanib chiqadi, faqat bir joyga qaytib keladi. Bir soat oldin oqib o'tgan joydan hovli, lekin u oqadi va shunday bo'ladi hech bo'lmaganda bitta qonun, siz bilganingizdek, hech qanday qonunlarni bilmaydigan rivoyat qonuni bilan birga o'z injiqliklarida sodiq. Asosiysi o'z yo'lingizdan borish; qanday o'tish kerak - bu muhim emas, oxirigacha borish muhim.

Qo'lingga qalam olsang, injiq rivoyat oqimi kanalga aylanadi. Sekin-asta oqadi. Silliq, muloyim, mudroq. Uning boshidan oxirigacha yomonligidan boshqa hech qanday aybi yo'q. Bu juda silliq, juda qattiq, juda adabiy. Uning uslubi ham, mavzui ham, odatlari ham yaxshi hikoyaga mos kelmaydi. U mulohazalarga to'la, hech narsa qilish mumkin emas, bu uning tabiatida. Go'yo laklangandek, kanalning yorqin yuzasi uning qirg'og'ida ko'rgan hamma narsani aks ettiradi: sigirlar, barglar, gullar - nima bo'lishidan qat'i nazar. Va bu bilan band, u ko'p vaqtini yo'qotadi.

Tven obrazidagi eng muhim narsa bu nafaqat nutqning ravonligi, balki nutq oqimining hayot bilan aloqasi, bu hikoya mavzusining uni o'rab turgan barcha narsalar bilan doimiy o'zaro ta'siri: "tepaliklar va jingalak bog'lar", " tosh yoki qoyali tosh" - bu hammasi ob'ektiv ravishda mavjud bo'lsa, voqeaning borishi unga bog'liq va shu bilan birga, u "oqayotgan oqim kabi oqishi kerak". Hikoyaning o'ziga xos ijodiy erkinligi va tabiiy harakatidan boshqa qonuni yo'q. Va shunga qaramay, hikoya tashqi dunyoga mos kelishi kerak va uning shakllari unga moslashishi kerak. Tvenning hikoyaning oqim sifatidagi timsolida, bir tomondan, nutq oqimi va muallif, ikkinchi tomondan, unda aks ettirilgan hikoya va dunyo munosabatlarining muhim ma'nosi ochiladi. Rivoyat, nutq kabi, dastlab, u muallifdan oldin va undan tashqari mavjud bo'lib, Tvenning metaforasi XX asrning ko'plab shoirlari va mutafakkirlariga vahiy qilingan narsaga o'xshash narsani taklif qiladi.

Uning individual uslubi Uilyam D. Howells tomonidan to'g'ri e'tiborga olingan. u Tven haqida shunday yozgan edi: "Men bilgan barcha yozuvchilar orasida u mohiyati va uslubi bo'yicha eng noadabiy edi. U o'zini biz qolgan hikoyalar uyg'unligining quliga aylantirmadi. Boshqacha qilib aytganda, u o'zi o'ylagandek, hamma o'ylagandek – mantiqqa amal qilmasdan, bir-biriga bog'liq holda, avval aytilgan va keyin nima bo'lishi kerakligini hisobga olmasdan yozgan. Ammo, bu erda biz milliy adabiyotning eng muhim an'anasini ham ko'ramiz, u Irving, Xotorn va Podan tortib - Uitmen va Tven orqali - Xeminguey, Folkner, Vulf va undan tashqari - Kerouak, Burrouz va Apdaykgacha bo'lgan amerikalik mualliflarni qidirishni belgilab berdi.

Tvenning janrlarga bo'lgan munosabatidagi paradoks shundan iboratki, uning fikricha, ijodiy individuallikning erkin namoyon bo'lishi aslida unchalik erkin emas, balki hayotiy kontekstni ham, adabiy an'anani ham hisobga olishga majburdir. Unda allaqachon mavjud bo'lgan majoziy voqea, keyin o'quvchi bor. Tven deyarli har doim o'z asarlarining janr ta'riflarini berishga intilishi muhimdir. Mark Tven o'z hayoti davomida qirq beshdan ortiq kitoblarni nashr etdi, ulardan uch tasi yoki to'rt tasi - uning hazil-mutoyiba hikoyalari va insholarining ingliz tilidagi dastlabki nashrlari - nashriyotdan nom olgan. Qolgan nomlar mualliflik huquqi bilan himoyalangan. Shunday qilib, ularning 30 dan ortig'i (ya'ni, jami to'rt tasi uch qismi) to'g'ridan-to'g'ri sarlavhada yoki subtitrdan janr nomlarini o'z ichiga oladi, qolganlarida esa janr deyarli har doim qisqacha so'zboshida ko'rsatilgan. Tvenning uzoq, batafsil va nazariy so'zboshilari yo'qligini aytdi, ko'pincha istehzoli, ba'zan esa butunlay satirik. Bu qoida uchun kamdan-kam istisnolar mavjud. Qisqa nasriy to'plamlar - romanlar, hikoyalar yoki insholarga kelsak, 19-asrning boshidan beri Amerika nashrlarida o'rnatilgan amaliyotga ko'ra, janr ta'rifi sarlavhaning o'zida yoki hech bo'lmaganda subtitrdan mavjud bo'lgan.

Mark Tvenning qolgan sayohat kitoblariga kelsak, ularning sarlavhalarida endi janr ta'riflari yo'q edi, faqat mavzuni belgilash, lekin bu yerda, muallif yaxshi

bilganidek, umumiy adabiy an'ana ham, u yaratgan an'ana ham ishlagan. Tvenning eng mashhur romanlari odatda janr bo'yicha nomlanadi: Tom Soyerning sarguzashtlari ("Tom Soyerning sarguzashtlari", 1876) va Haklberri Finning sarguzashtlari ("Geklberri Finning sarguzashtlari", 1884). Sarlavhada ikkita elementni birlashtirish eng qadimiy va keng tarqalgan an'anaga o'xshaydi: bosh qahramonlarning ismlari va janr. Ammo bu erda muhim ajablanib bo'ldi - Tvenning o'smir qahramonlarining "sarguzashtlari" ekzotik mamlakatlarda emas, janubiy dengizlarda ham, o'rta asr Yevropasida ham emas, balki so'nggi paytlarda Amerikaning chekkasida va deyarli muallifning o'zi bilan kechadi. Shuning uchun bu romanlarda xotiralar va faktografiya konstruksiyasi mavjud. Buni "Tom Soyer"ning so'zboshi ko'rsatadi: "Ushbu kitobda tasvirlangan sarguzashtlarning aksariyati haqiqatan ham sodir bo'lgan: ikki yoki uchta sarguzasht - men bilan, qolganlari - maktabdagi do'stlarim bilan. Hak Finn haqiqatan ham bor edi. Tom Soyer ham. Lekin alohida shaxs sifatida emas: mening uchta tanish o'g'ilning xususiyatlari unda birlashtirilgan, shuning uchun uning qiyofasi murakkab me'moriy qurilishdir". Keyin Tven qo'shimcha ravishda hikoya so'zidan foydalanib, romanning haqiqiy kelib chiqishini ta'kidlaydi, bu holda badiiy bo'lmagan hikoya ketadi. Shuni esda tutish kerakki, bundan ikki yil oldin yozuvchi o'zi oddiy va oddiygina, lekin uning ekstremal haqiqatini ta'kidlash niyatida: "Eshitganimdek, so'zma-so'z takrorlangan haqiqat" hikoyasini nashr etgan edi. Navbatdagi "Geklberri Finning sarguzashtlari" romanidan oldin istehzoli "Ogohlantirish" yozilgan edi: "Ushbu rivoyatda motiv topishga uringanlar jinoiy javobgarlikka tortiladi; bu hikoyadan axloq topishga uringanlar surgun qilinadi, buni qilishga uringanlar quvg'in qilinadi. Unda syujet topilsa suratga olinadi. Muallifning buyrug'i bilan, general, artilleriya boshlig'i". Asosiy g'oya, axloq yoki syujet bo'ladimi, muallifning asosiy qoidalarga rioya qilishni istamasligi ta'kidlangan.

Shunday qilib, biz Mark Tven deyarli har doim o'z asarlariga janr belgilarini qo'yishga intilgan degan xulosaga kelishimiz mumkin va bu o'zidan oldingi Amerika nasri an'anasiga to'liq mos keladi, ammo unvonlarning o'zida u ko'pincha erkinlik va individuallikni ta'kidlagan. Umuman olganda, Tven nasrining janrlar tizimi quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

Birinchiidan, Qo'shma Shtatlarning barcha muhim yozuvchilari ichida Tven folklor bilan va birinchi navbatda, chegara hazillari bilan yoki, odatda, Amerika adabiyotshunosligida deyilganidek, hazil bilan chambarchas va bevosita bog'liqdir. Folklor, publitsistika va adabiyot o'rtasidagi chegarada mavjud bo'lgan adabiyotning ushbu shakliga nom topish unchalik oson emas, u juda o'ziga xosdir, ko'pincha uni sublitteratura deb atashadi. Sarson syujetlar, qoliplashtirilgan tasvirlar va barqaror og'zaki formulalar ko'plab komediyachilarning umumiy mulki edi; bu hazil-mutoyiba adabiyotida yozuvchi haqida, asar va janrlar haqida yozma adabiyotga qaraganda butunlay boshqacha fikrlar mavjud edi. Mark Tven o'zining sevimli syujetlarini va

ushbu subliteratsiyaning ko'plab janrlarini yaxshi bilgan va bajonidil foydalangan: baland ertaklar (baland ertaklar), latifalar va ertaklar.

Ikkinchidan, Tven ijodining asosi kulgili va jiddiy tamoyillarning uyg'unligi va bir-birini to'ldirishidir, u buni nafaqat chegara hazilidan, balki Yevropa klassikasidan ham olgan. Bu sintez unda qadim zamonlardan beri kulgi marosimlari asosida paydo bo'lgan va ellinistik davrda "Ellinistik maktabi asoschilari tomonidan ishlab chiqilgan va amalda qo'llaniladigan jiddiy kulgili tamoyil" sifatida belgilandi.

Mark Tven o'z davrida Amerikada va boshqa inglizzabon mamlakatlarda masxara va hazil niqobida haqiqatni gapiradigan, yovuzlikni qoralaydigan buyuk notiq sifatida mashhur bo'ldi. Uning badiiy nasrining og'zaki, jiddiy-hajviy va polemik xarakterini alohida janrlarni va butun tizimni tahlil qilishda hisobga olish kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Grenby M.O. The origins of childrens literature // The Cambridge companion to children;s literature. —2020.

2. Henderson A. The International Fame of Mark Twain. North American Review, 192 (Dec. 1910) // Critical Essays on Mark Twain: 1910-1980. - Boston: G.K.Hall & Co., 1983. P. 17.

3. Howells W. D. Criticism and Fiction and Other Essays. N. Y.: New York University Press, 1959 (1st ed. - 1892).

4. Howells W.D. From My Mark Twain. Per. M. Lorie // Mark Twain in the memoirs of contemporaries. -M.: Terra, 1994. S. 30

5. Hunt.P. International companion encyclopedia of children's literature. — Routledge, 2004 — 698 p.

6. Lundin, A.H. Victorian Horizons: The reception of childrens books in England and America, 1880-1890//The library Quarterly. —1994. —T.64. —№. 1 —p30—59.

7. Mark Twain: A Collection of Critical Essays. Englewood Cliffs, New Jersey, 1963. P. 112-116.44 Huck Finn among Critics: A Centennial Selection. Frederick, Maryland: University Publications of America, 1985. P.V.

www.ziyonet.uz

www.edu.uz

<https://blog.bookstellyouwhy.com>

<https://infoguides.pepperdine.edu>

<https://www.britannica.com>